

Haftalık siyasi magazin

BASŞAN

Salı günleri çıkar halk gazetesi

Gazetenin müessisi ve sekreteri:

Aziz NESİN

Sahibi ve nesriyatı fiilen idare eden:

Rifat Ilgaz

Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4

İSTANBUL

ABONE:

Bir yıllık: 500 Kr.

Altı aylık: 250 Kr.

Fiatı: 10 Kr.

Yıl: 1 — Sayı: 13 2 Kasım 1948 SALI

Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

İki Büyük ve Bir Küçük Cumhur Başkanı

1861 yılı sonunda, Amerikan Cumhur Başkanı Abraham Lincoln kongreye şöyle hitap ediyordu:

«Çalışma, sermayeden daha eskidir ve ona bağlı da değildir. Sermaye ise ancak çalışmanın yarattığı bir şeydir. İşçinin çalışma gücü olmasaydı sermaye de olmazdı. Kısacası, çalışma sermayeden üstündür ve ondan çok daha şereflidir.»

Lincoln bu mesajında kendisinin eski usul beden köleliğini kaldırmakla kalmıyacağını, esaretin modern şekli olan ücret köleliği'ne de savaşçı beyaz ırktan işçi kölelerinin azat edilmesi için de uğraşacağını belirtiyordu.

Amerikada köleliği kanlı bir harp sonunda hakikaten kaldıran Lincoln, programının ikinci kısmını tatbiki vavit bulamadan bir suikaste kurban gitmiştir. Aradan geçen bir asra yakın zaman için de Amerikanın nasıl ters bir yö'den gittiğini, bugün o hürriyet! mem'eketinde zencilere karşı muamelenin fecaatı ve gitgide artan linç vakalarile ve aynı zamanda işçiler a'eyhinde birbiri ardına çıkarılan kanunlarla ölçebiliriz.

Bundan başka müteveffa Cumhur Başkanı Roosevelt te 1944 yılında kongreye verdiği son mesajda şöyle diyordu:

«Devletimiz şimdiki kuvvetini bazı siyasi hak ve hürriyetlerin teminatı altında elde etti. Mem'eketimiz büyüdükçe, itibarı arttıkça, endüstrimiz geliştikçe bu siyasi hürriyet ve haklar, vatandaşların saadet yolundaki mücadelelerine yetmemeye başladı. Açıkça kavramaktayız ki, ekonomik güvenlik ve istik'âl olma dıkça hakiki fert hürriyeti mevcut olamaz. «Yoksullar, işin aslı aranırsa, hür insanlar değildir. Açlık, işsizlik işte diktatörlüklerin ham maddesi...»

Daha geçenlerde yurdumuzun en meşhur sanayicilerinden biri, sağa doğru bir irticain memleketi büyük tehlikelere sürükleyeceğini belirtti. Aklı başında olan her iş adamı, o zatın bu korkusuna iştirak etmektedir.

Hakikaten böyle bir gelişme olursa, yani tarih tekrerrür eder ve 1929 deki güya «normal» şartlara dönülürse, işte o vakit, dışarıdaki düşmanlarımızı karşı elde ettiğimiz zafer rağmen, içeride faşizmin ruhuna yenilmiş oluruz.»

Bu sözlerinin, hele son cümlesinin, ölümlünden bu kadar kısa bir zaman sonra hakikat olacağını, ve Amerikanın, bu

HAKİKİ EMEKÇİ

Eski Romada, insan dölü yetiştirmekten başka bir hakka mâlik olmayan zümreye «proleter» demirdi. Zamanla lûgat mânâsından farklı olarak «proleter» kelimesi şu mânâyâ geldi: İstihsal vasıtalarından mahrum ve iş gücünü istihsal vasıtalarına sahip olanlara kiralamak suretile hayatını kazananlar. Bunun gibi istihsal vasıtalarına sahip ve gündelikçi veya toptancı halinde adam çalıştırarak, mutlak surette mahsule sahip olanlara da «kapitalist» adı verilir.

Dilimizde proleter kelimesi karşılığı olarak «emekçi» ve kapitalist karşılığı olarak da «Sermayedar» kelimesi kullanılmaktadır. Burjuva kelimesi, lûgat bakımından «şehirli» demektir. Fakat terim olarak, burjuva bütün şehirli değil, şehirde bulunan ve istihsal vasıtalarına sahip olanlara denir. Bu bakımdan kapitalist ve burjuva, yan yana kullanılan kelimelerdir. İnsan topluluğunda burjuvaları (hareket, düşünce ve iş) bakımından iki grupta toplamak mümkündür:

1 — İleri burjuvazi (Volterci burjuva)

2 — Mürteci burjuvazi (Faşist burjuva)

İleri yahut müterakki burjuva tabirinden, ilerlemeyi, çalıştırdığı işçileri daha fazla istismar etmekte görmeyip tekniği inkişaf ettirerek, daha az işçi çalıştırmakta görenler anlaşılır. Bunun tipik mümessili Volter'dir.

Mürteci burjuvazi ise, terakki ve tefeyyüzü tekniği inkişaf ettirmekte görmeyip, ameleyi daha fazla çalıştırarak ve işçiyi daha ziyade istismarda görendir. Bunların tipik mümessili Taylor'dur.

Şüphe yok ki, Volter'ci burjuvazi terakki ve tefeyyüzü tekniğinin fazla inkişaf etmediği yani, insanın yüzde altmıştan aşağı olduğu derecede kendini gösterir.

Burjuvazi nasıl yekpare bir halde değilse, Proletarya da yekpare bir halde değildir. Proletaryayı da iki gruba ayırmak mümkündür.

1 — Hakiki emekçi (Almanların tabirile «Lohn proletariat»)

2 — öümpen emekçi (Almanların tabirile «Lumpen proletariat») birinci zümreye, yani hakiki emekçi kısmına muayyen bir iş mevzuunda ihtisas yapmış, kalifiye işçiler girer. Lumpen proleterya ise, ihtisassız, uzviyetindeki kuvveti harcamak suretile eser vücuda getirendir.

Burjuvazi en ziyade bu hakiki emekçiye muhtaçtır. Lumpen proleteryadan burjuvazi korkmaz ve onların hareketi burjuvaziyi fazla korkutmaz. Halbuki hakiki emekçilerin muhalefeti ise korkuludur. Çünkü ihtisassız işçi, işi terk bile etse, yerine getirecek işçi yoktur. Halbuki mütehasıs işçi için durum böyle değildir. Lumpen proleter muayyen bir iş yerine de bağlanmış değildir. Daima iş yerini değiştirmekte ve her kalıba girmektedir. Halbuki hakiki emekçi meslek ve istihsal şubeleri bakımından sınıf şunları en ziyade inkişaf etmiş zümre.

(Devamı 2 nci de)

30 Sene Evvel Böyle Diyorlardı

Ağaoğlu Ahmet beyin «üç medeniyet» isimli kitabından alınmıştır.

Yaşamak, ne olursa olsun yaşamak!

Düşmanın alayları, hakaretleri altında bin türlü mezalelerle alüde olsun, yine yaşamak! Devletin mukadderatı ile oynayacak mevkiide bulunmuş olan birisi «İngiliz hükümeti fahime ve âdilânesine» kendisinin zalim ve cebbar bir hükümetin elinden alıp kurtardığı için, kaalpğabının en samimi cihetlerinden feveran e-

dip taşan minnet hislerini takdim etmeği, bir şükran vazifesi bildi! Bu nasıl devlet, nasıl hükümet. Bu nasıl padişah ki, kendi evlâtlarını düşmanlara teslim ediyor. Bu nasıl evlât ki, dalkavuk ecebilerin müdahalesinden ve kapitülasyonlardan kurtulmak niyeti ile devletin mülkünü büyük bir uçuruma sürüklemiş ve bu yolda mi'yonlarca insanları teslim ettirdikten sonra bu grup kendi nefislerini kurtarmak için müdahaleyi davet ediyor.

Kıbrıs Türkleri

Kıbrıs Türkleri ve bilhassa Kıbrıslı Türk emekçileri çok uyanık bir hayat yaşamaktadırlar. Kıbrıs emekçilerinin teşkilâtı tarafından çıkarılan «Emekçi» gazetesi, Bakanlar kurulunun kararı ile, Türkiye'ye girme yasak edilen gazeteler arasındadır. İngiliz idaresi altında yaşayan Kıbrıs Türk işçileri, Türkiye emekçilerine örnek olabilecek bir çalışma meydana getirmişlerdir. Ana vatana çok bağlı ve Ana vatandaki ekonomik, politik ve kültürel hareketlerle çok yakından ilgilidirler. Buna mukabil, Türkiye'deki Türk halkı ile bile lâyıki ile alakadar ola-

gün kendisi de itiraf ettiği gibi, göz göre sağa ve faşizme kayacağını, Roosevelt bile tahmin etmemiş olsa gerektir.

mayen son zaman hükümetleri, bağlı oldukları Anglo — Sakson siyaseti icabı olarak, Kıbrısa lâyıki olduğu ehemmiyeti verememektedirler.

Kıbrıstan en son aldığımız malûmata göre, Son Posta gazetesinin muhabiri olduğunu söyleyen Fikret Davran, adında biri, «Kıbrıs Türk işçileri birliği» nin üye'leri ile bir konuşma yapıyor. Bu konuşmada Kıbrıs işçilerine, grev yapmalarını için ricada ve tavsiyede bulunuyor.

Gazeteci maskesi altında kimlerin emri ve ne maksatla geldiğini derhal anlıyan uyanık Kıbrıs Türk işçileri de ona şu cevabı veriyor.

«— İşçilerin hakkını yalnız grev koruyabilir»

İşçilerin Dikkatine

İş kanununa göre Cumhuriyet bayramında, iş yerlerinde çalıştırılan işçilere, gündelikleri iki misli ve peşin olarak verilmesi lâzımdır. Bayram olduğu için kapalı kalan ve çalışmayan iş yerlerinin işçileri de çalışıyorlarmış gibi, her zamanki gündeliklerini alacaklardır.

Çalışma bakanlığı tarafından da bu husus, iş veri sahifelerine bildirildiğinden, işçi okuyucularımızın dikkatini çekiniz.

Bursanâme : 4

Bursanın Ayıp Yeri

Bursa, kendi tarihi bakımından bir çok şehirlerimizden daha fazla tetkik edilip, hakkında eser yazılan mesut bir şehrimizdir. Bütün bu Bursa tarihine ait eserlerde, Bursanın hanı hamamı, sokağı mahallesi, taşları ağaçları yazılmış, bir şeyi yazılmamıştır. Yalnız Bursada değil, bütün Trkiyede bu meseleye hiç bir muharrir temas etmek lüzumunu duymamış, yahut bu mevzudan korkmuş, ürkmüş veya iğrenmiştir. Kârhanelerden, Bursanın kârhanelerinden bahsetmek istiyorum. Belki kıymetli okuyucularım arasında tiz perdeden bir aaaa! nidasiyle elini yüzüne kapayacak ve yapmacık bir utanma jestile, gazeteyi elinden fırlatacaklar bulunacaktır. Fakat bence ayıp olan, bir muharririn mevcut olan bir memleket meselesinden, realiteden bahsetmesi değil; bizzat insanları utandıran bir rezaletin — eğer böyle ise — mevcut olmasıdır. Herhalde ben ayıp bir iş yapmadığımı kani olarak utanmayı ve arlanmayı, kadın etinin kira'anmasını resmî formaliteye bağlayan makamı aidine havale eylerim.

Evet sayın okuyucularım, mademki Bursada kârhane var, mademki bendeniz de Bursadayım, ilk defa Bursa kârhanelerinden bahseden muharrir olarak size kendimi takdir ederim.

Bir çok nükte ve hâtıratile anılan Trabzonda Kadri Bey isimli bir vali varmış. Trabzonda kârhane iş'etilmesine müsaade etmezmiş. Fakat kârhaneçiler boyuna valiye istisna

(Devamı 4 üncüde)

Bir Gazeteyi yaşatmak ve batırmak

Karikatürist Ramizin güzel bir sözü vardır. Babiâî için, bu yokuş öyle bir yokuştur ki der, bir çok adamlar bu yokuşun başında şapka, paltolu, bastonlu gözükürler, fakat yokuşun alt başından dunsuz kaçarlar.

Hakikaten de öyledir. Gazetecilik yapmak için bu piyasaya gelenlerin ancak yüzde biri kalır. Geri kalanları şöyle bir boy gösterip, geçitresmi yapar ve giderler.

Hiç bir iş piyasası, gazetecilik kadar değişik simalar görmez. Kusurlu bir orta okul tahrir vazifesile gazete çıkarmağa kalkanlar, babalarının aldıkları harçlıkları toplayıp mecmuacılığa özenenler, bu işi dolandırıcılık vasıtası yapanlar, almış yaşına kadar büyük bir sedakotla çalıştığı müesseseden bir sebeple atılıp kuyruk acısına tutulan kart itler... ve daha neler. Bunların hepsi de ayrı ayrı, tetkike değer tiplerdir.

Piyasaya yeni gelmiş bir kadın bilirim. Fasulya tencerisini ocağının üzerinde bırakıp Babiâîye gelmiş, gazete çıkaracak. Nasılsa elli yaşından sonra bu merak kapılmış. Küçük bir evini satmış, eline geçen iki bin lira ile gazete çıkaracak. Kendisine bu parayı yazık edeceğini, fasulyasını pişirmekte devamının daha faydalı olacağını, Babiâî bir kaç kurdun kendisini kazıklayacaklarını anlattım. Bütün anlattıklarımın beyhude olduğunu, bir kulağından girip, bir kulağından çıktığını biliyordum. O nasıl olsa, bu parayı bu yokuşta yiyecekti. Çünkü bu meslek o kadar çekici ve meraklıdır ki, bir kere karar verenlerin dönmeleri pek müşküldür. Müsbet rakam olarak bilmiyorum ama, eski adı ile Babiâî, yeni adı ile Ankara caddesi olan bu yokuşta yenen panalar, ne Montekarloda, ne de dünyanın diğer kumarhanelerinde yenmiş değildir kanaatindeyim.

Bu zavallı kadıncağızı da, Babiâîde muharrir ve gazeteci olarak tutunamayıp, geçimini acemileri kazıklamakta bulan bir kaç kurt kafese koydu. Bir kaç gün içinde iki bin lira kül oldu. Değil bir iki bin bir çok misaller göstermiştir ki, tutturulamayan bir gazete için, bir kaç yüz bin lira bile işten değildir.

Şimdi kadıncağız, yine fasulya tencerisinin başına döndü. Fakat biliyorum ki o şimdi, muvaffakiyetsizliği için kendi kendine sebepler, baha neler icat etmekte ve ilk seferinde parası gitti ise de, tecrübe ve bilgi sahibi olduğunu sanarak, yeni hayaller kurmaktadır. Ve eline yine bir kaç bin, hattâ bir kaç yüz lira geçerse, yine muhakkak ve muhakkak gazeteciliğe başlar yacaktır.

Çünkü bu gazetecilik hastalığının bir acayip tarafı da, müptelâlarının hastalıktan kurtulmak istemeyişleri ve hastalığın cepte para sığırdığı kadar sık sık nüksetmesidir.

Bir gazeteyi batıran ve yaşatan âmil nelerdir? Uzaktan bakanlar, yahut işe yeni başlayanlar sanırlar ki bir gazetenin en mühim unsuru yazıdır. Mücerret olarak düşünülürse böyledir. Halbuki memleketimizin şartlarına göre, bir gazetenin yaşamasında, gazetenin yazılarından çok daha evvel gazetenin dağıtılması işi, yani bayi gelir. Bir gazeteyi yaşatan veya öldüren muharrirden çok bayilerdir. Bu noktayı bilmeyen veya ihmal edenler çok şey kaybetmişlerdir. Siz istediğiniz kadar güzel, faydalı, tesirli yazılar yazın. Bütün bu yazılar, okuyucunun eline ulaşmadan önce, işte bunu temin edecek olan da bayilerdir. Bundan sonraki yazılarımda gazete dağıtım işi üzerinde

leter'ler teşkil ederler. Lumpen proletarya ise, bu gün Sosyalizme meyil etse bile, yarın burjuvazinin bir vadi-ne kanabilir. Nitekim sanayii ileri ülkelerde (Grev kırıcıları) teşkilâtına mensup olanlar hep bu Lumpen proletaryalardır.

İnsanlığın mahvına çalışan Nazi ordularında döğüşen yine bu Lumpen proletar'lerdir.

Burjuvazinin hakiki proletarya ile olan sınıf mücadelesinde işçi sınıfının sınıf olarak mücadelesini bertaraf edebilmek için kullandığı en mühim metod, işçi sınıfını parçalamaktır. Bunun için de işçi gündeliklerinde nisbetsiz farklar meydana getirir (Mühendis, usta başı, posta başı...) gibi.

İşte bunlarla işçi arasında derin bir

HAKIKİ EMEKÇİ

(Baş tarafı 1 de)

uçurum açmayı düşünür (x) Bir kısım mütehasşis işçilere, fazla para vermek suretile işçi sınıfının kurmaylarını uyutmak yoluna sapmaktadır. Bu suretle işçi:

- 1 — İşçi aristokrasisi
- 2 — Hakiki emekçi.

Gibi iki muhtelif zümre hasıl olmak tadır. Fakat sınıf şuuruna ermiş olan proletarya bu proleter aristokrasinin oyununa karşı gelmekte ve kendilerini mensup oldukları geniş işçi ordusunun kurmayları olduklarını her an hissetmektedirler.

Türkiye protaryasına gelince, onun da sınıf şuru bu yol üzerindedir. Burjuvazinin bu şekilde oyunlarına ve burjuva partilerinin şu veya bu şekilde kandırmalarına uymamaktadırlar.

Liberalizm Nedir?

yi teşkil ederler. Bu itibarla Sosyalizmin rehber kadrosunu bu hakiki pro-İktisadî mânâda Liberalizm, kısaca ve kabaca Devletin şahısların iktisadî işlerine karışmaması demektir. Böyle bir ekonomik siyaset takip edilen bir cemiyette bir kapitalist ve ya patron istediği kadar ve istediği yaşta işçi kullanır. İşçilerin istediği kadar çalıştırır. İşçilerine istediği parayı verir. Fabrikası dahilinde işçiyi koruyucu tedbirler ister alır ister almaz. Fabrikasını ister çalıştırır ister çalıştırmaz çıkardığı mallara istediği fiyatı korur. Bu malları ister satar ister satamaz. İsterse denize atar. Yani, hükümet onun parasını istediği şekilde ve istediği yerde kullanmasına ve işçiyi istediği gibi sömürmesine ses çıkartmaz, çıkartamaz ve bu hususta hiç bir kanun koyamaz.

Böyle bir kapitalist cemiyette işçinin de kapitalist kadar hür olması lâzımdır: Yani onun da çalışıp çalışmamasında kapitalistin koyduğu şartları kabul edip etmemekte, ister tek başına ister toplu olarak işi bırakmakta ve dilediği şekilde, teşkilâtli veya teşkilâtsiz olarak kapitalistle mücadele etmekte serbest bulunması icabeder. Fakat hakikatte böyle olmuyor. İşçinin kendi iş gücünden başka geçinecek bir vasıtası olmadığı için işçi nihayet bekliyemeyip sokakta aklıktan ölmek üzere, ne kadar ağır olursa olsun, kapitalistin şartlarını ve verdiği gündeliği kabul etmek mecburiyetinde kalıyor. Halbuki kapitalist vereceği aşığı yevmiesini, gördüreceği ağır işini fabrikadaki fena şartlarını kabul etmeyecek işçi buluncaya kadar bekliyebilir, ve fakirleşmiş bir memlekette de bu ağır şartları kabul edecek yüzlerce hattâ binlerce insan bulabilir.

Demekki Liberalizmde sözde hem kapitalist hem işçi hürdür amma hakikatte hür olan yalnız kapitalisttir.

İşte içinde bulunduğumuz asırdan evvelki asırda, yani ondokuzuncu asırda İngilterede, Fransada ve Amerikada hâkim olan ekonomik sistem ve zihniyet bu idi.

Liberalizm nasıl doğdu: Liberalizmi daha konkre olarak anlamak için bu sistemin tarihte ne gibi şartlar içinde doğduğunu, nasıl geliştiğini ve sonra nasıl öldüğünü ve yerini nasıl Liberalizmin aksi olan tekelciliğe terkettiğini kısaca gözden geçirmek gerekiyor.

Liberalizm garbi Avrupada, yani İngiltere, Fransa ve Hollandada onsekizinci asırda doğdu. Fakat acaba bu

memleketlerde Liberalizmi doğuran ne gibi hâdiseler geçti?

Onyedinci ve Onsekizinci asra kadar bu memleketlerdeki hâkim sınıf derebeylik sınıfı idi. Fakat bu derebeylik sınıfı bu asırlarda can çekiyordu. Asırlardanberi Serf denilen toprağa bağlı esir köylüleri sümüren derebeyler ve sonradan kırallar artık kendi saltanatlarına, ihtişamlarına, lükslerine para yetiştiremez hale gelmişlerdi. Zavallı serfler de artık sömürülecek taraf kalmamıştı. Hepsini aç gıptağ çehirlerde, dilediyor veya dağlarda eşkiyalık ediyorlardı. Halbuki bu saltanatın, bu lüks ve sefahatin devam etmesi aç ve sefil halkın isyanına mani olan ordunun beslenmesi gerekiyordu. Krallar ve derebeyler kendilerine lâzım olan bu parayı bir müddet Yahudi bankerlerden veya sarraflardan yüksek faizlerle temin ettiler. Fakat bunun sonucu yoktu. Borç içine batmış olan kral ve derebeyler yeni gelir menbağları bulmak idiler. Bunun için o asırda büyük gelir getiren deniz aşırı ticaretten ve Hindistan ticaretinden faydalanmağa ve bu ticareti teşvik etmeğe başladılar. Deniz aşırı memleketlere, Hindistana, Afrikaya, Amerikaya, gidenler, bu vahşi memleketlere Avrupa kumaşlarını, Avrupa mallarını götürüyorlar oralarından ucuz ucuz, hattâ bir çok zaman bedava aldıkları baharat zinet eşyası gümüş vesaireyi Avrupaya getirip akla sığmaz fitlarla satıyorlardı. Bu ticaretten kralar da istifade ediyor, kendi himayetlerinde tertip edilen seferlerin sonunda deniz aşırı memleketlerden gelen mallarla lüks ve saltanatlarını devam ettire biliyorlardı. Bu yüzden onyedinci ve onsekizinci asırlarda kralar ve hükümetleri deniz aşırı ticaretlerini geliştirmek için ellerinden gelenleri yaptılar. Tüccarlara her türlü kolaylığı gösterdiler. Hattâ bir çok deniz aşırı memleketlerde tüccarlarının emniyetlerini kendi orduları ile korudular. Devletle tüccar o kadar sarmaş dolaş olmuştu ki hariç memleketlerde devletleri bile tüccarlar temsil ediyordu. Bu sırada tüccarlar devletin müdahalesinden şikâyet etmek şöyle dursun bilâkis bu müdahalenin üzerlerinden eksik olmasını istiyorlardı. Devlet bu sayede geçindiğinden tüccarlar üzerindeki himayesini eksik etmiyor du.

Bu asırlarda devletin takip ettiği iktisadî siyaset dışarıya mümkün o'duğu kadar fazla mal satmak ve buna mukabil memlekete mümkün olduğu

kadar fazla altın, gümüş, elmas gibi kıymetli maden getirmektir. O zamanlar takip edilen bu himaye siyasetine tarihte (*Merkantilizm*) ismi verilir.

Avrupanın karşısına muazzam bir dünya pazarı çıkmıştı. Hindistanda, uzak Şarkta, Yakınşarkta, Afrikada milyonlarca insan Avrupa mallarına müşteri olmuştu. Halbuki derebeylik zamanın lonca teşkilâtı içinde çalışan küçük el sanayii bu ihtiyacı karşılayacak durumda değildi. Bu ihtiyacı ancak yüzlerce işçi ile çalışan büyük imalâthaneler karşılayabilir ve bu imalâthanelerden de ayrıca büyük kârlar temin edilebilirdi. Tüccarlar da böyle büyük teşebbüsler için lâzım olan paracicaretin gelişmesi neticesinde birikmiş bulunuyordu. Ayrıca buharın keşfi de böyle sanayi için lâzım olan büyük muharrik kuvveti de temin edebilecekti.

Fakat şehirlerdeki lonca teşkilâtlarının sıkı kayıtları ve köylülerin toprağa bağlı oluşları büyük imalâthanelerin teşekkülüne ve bu imalâthaneler için lâzım olan büyük bir emekçi yığınının teminine mâni oluyordu.

Derebeyliğin ve loncaların sert karnunlarına rağmen bu kayıtlardan kurtulan bazı limanlarda yeni teşekkül eden orta sınıfın, yani burjuvazinin eline bu imkânlar geçmişti.

Kralların ve Kral hükümetlerinin himayesindeki deniz aşırı ticaretten istifade ederek gelişen bu zenginleşen burjuvazi daha çok para kazanmak, imalâthaneler kurmak Poli vâue elde etmek için derebeylik kayıtlarının kalkmasını istiyordu. Devlet benim işime karışmasın. Her insan istediğini yapmaktan hürdür diyordu. Zaten asırlardanberi Derebeylerinin sömürmesinden bıkmış uslanmış olan toprağa bağlı serfler de burjuvazinin bu isteğini destekliyorlardı.

Bu suretle genç burjuvazi, insanlığın o güne kadar vicdan, söz ve yazı hürriyeti için, adalet ve müsavat için yaptığı mücadeleyi de benimseyerek etrafına cemiyetin bütün ezilen sınıflarını topladı ve derebeyliğe karşı şiddetli bir mücadeleye girişti. Bu mücadele bir kaç memlekette çok kanlı ihtilâllere sebep oldu. Bu ihtilâllerin en kanlısı 1789 Büyük Fransız ihtilâlidir.

Bu kanlı mücadeleler sonunda İngilterede, Fransada Derebeylik yıkıldı ve bu memleketlerde, yukarıda bahsettiğimiz Liberalizm, Yani, şahsın, Devletin her türlü müdahalesinden uzak olarak istediğini yapabilmesi siyaseti takibedilmeğe başlandı.

MARKOPAŞA'nın ilk sayısı

MARKOPAŞA'nın ikinci sayısı

MARKOPAŞA'nın üçüncü sayısı

MARKOPAŞA'nın dördüncü sayısı

MARKOPAŞA'nın beşinci sayısı

MARKOPAŞA'nın altıncı sayısı

MARKOPAŞA'nın yedinci sayısı

MARKOPAŞA'nın sekizinci sayısı

MARKOPAŞA'nın dokuzuncu sayısı

MARKOPAŞA'nın onuncu sayısı

İki defa basmak mecburiyetinde kaldığımız Markopaşa'nın ilk sayısını ikinci sayısını Cuma günü çıkıyor.

MUHAMMED VE İSLAMİYET
Yazan: Kerim SADI
50 kuruşluk posta pulu gönderilmeden, bu kitap adresinize yollanır.

Fasit Daire

Yazan:

S. H. Briskent

Avrupa medeniyetinden olmak iddiasındayız. Fazla olarak batı demokrasileri ile de birlik halindeyiz. Bu birliğin gayesi doğrudan doğruya ideolojiktir. Biz kendi malmız gibi batı demokrasisini, ve Avrupa medeniyetini müdafaa etmeyi üzerimize yüklenmiş bulunuyoruz.

Halbuki bizim ne medeniyetimiz Avrupa medeniyetine benzer, ne de rejimimizin batı doğu demokrasileri ile bir olup vereceği vardır.

Avrupa medeniyeti denilen şey eğer bir cephesinde sadece kapitalist rejiminin bir ifadesi ise, bir diğer cephesinde, halk kitlelerinin geniş ölçüde, hükümet ve memleket idaresinde otorite sahibi olması demektir.

Kapitalist rejiminin hakkı ile gelişmediği ve halk kitlelerine de muayyen klâsik bir takım hakların tanınmadığı bir memleket ne Avrupa medeniyetindedir, ne de batı demokrasilerinin lâfını edebilir.

Herkes pek alâ bilir ki Türk milleti bugün İran, Irak ve saire gibi geri milletlerin hatâ bazı müstemeke milletlerinin bile faydalandıkları bir çok iptidai haklardan mahrumdur. Bunu bizim devlet ricalimizin bilmediğini sanmamalıdır. Onlar da bu aşikâr hakikatı herkes gibi biliyor. Onlar da bu duruma bazı üzültüyor, fakat çok defa bu dünyanın girisine bakarak müteselli oluyor hattâ seviniyorlar.

Batı memleketlerinde halk kitlelerine verilmiş olan hakların doğrudan huzursuzlukları düşündükçe kendi kendilerine büyük bir sevinç duydukları hattâ memleketimizde bu demokratik haklardan doğan huzursuzlukların duyulmaması ile öğünüp böbürlenmekleri Avrupalı bazı fasit demayüllü gazetelerine yazdırdıkları, kendi kendilerini poh pohlayan yazılardan bellidir.

Türkiyede kendisine demokrasî profesörü süsü veren Ahmet Emin ikinci dünya savaşından sonra bu memlekette demokrasi bulunmadığına dair bir hayli yazı yazdı. Günün birinde İngiliz efendilerinden aldığı emir üzerine, birden ağzını değiştirerek, hükümetimizin demokratik bünyesini o da öğmeye koyuldu. Bereket versin bu suretle rüzgâr değiştirmeden az evvel ustaları İngilizlerin kendi memleketlerinde demokrat, dışarda da en koyu mürteci olduklarını okuyucularına ifşa etmiş bulunuyordu. Filhakika devlet ricalimize akıl hocalığı yapan «Lavrenler» Emin Yahmandan evvel onlara direktiflerini vermişler ve bir nebze demokratlığa bulaşmış olan idaremize daha evvel Tan gazetesi önünde başlayan rezaletle rüzgâr değiştirmişlerdi.

Anglo — Amerikan demokrasîsi ve medeniyeti, beşyüz yıl evvel'e ait bir rejimi temsil eden Racalar, Mihracalar ve Arabistan çölelerinin bedevi aşiret reisleri ile ittifak halinde yaşadığı gibi, demokrasîye bulaşmadan da Türkiye ile pek alâ ittifak edebilir. Halbuki Anglo — Ameri-

kanların Racalar, Mihracalar, Arap şehirleri ile ittifakları Hintlileri ve Arapları boyun duruk atında tutmak maksadına matuftur. Filvaki halk partisi hükümeti de Türk milletini boyunduruğa altırmaya çalışıyor. Anglo — Amerikanlar için de matlup olan bu olduğunda şüphe yoktur. Bununla beraber ortaya sureta ideolojik bir hedef atılmış bulunuyor:

Bu tezati örtmek için biz bir takım mugalatalarla kendi kendimizi inkâr ederiz. Emin Yahman elimize demokratik şahadetnamesi verdi. kF?nr—pouA

Şükrü Saraçoğlu, İsviçreli hocasını şahid göstererek, dünyada mevcut bütün rejimlerin kendilerine mahsus birer demokrasi olduklarını iddia etti. İngiliz, Fransız, İsviçre demokrasîsi yanında bir de Türk demokrasîsi, Habeş demokrasîsi, Hotanto demokrasîsi bulunabileceğini ima etmek istedi. Bu palavralara biz inanmadığımız gibi onlar kendileri de inanmıyorlar.

Lavrenlerin nüfuz ve tesiri altında olmasalar — takke düştü kel göründü — durumu muza daha bir az çeki düzen vermedi onlar da istemez degillerdir. Ne çareki bir kerre Amerikan çarhına kendilerini kaptırdıkları için artık iradelerine sahip degillerdir.

Hedefe bu suretle yüz seksen derecelik bir zaviye altında yanaşmayı umarken, dolap beygiri gibi fasit bir daire içinde dönüp duruyoruz. Biz ya demokratik, her cihetçe müttefiklerimize benzemek zorundayız ya değiliz, bu takdirde sadece bir kaç dolar için uyuşmuşuz. Bütün kelime oyunlarına rağmen istesekte, istemesekte bu duygunun şuurunu almakta gecikmeyeceğiz.

Bu öyle derin bir realitedir ki bütün devlet ricalinin acı acı bunu düşündüklerinden şüphe yoktur. Onların bunu düşündükleri vicdanlarını azaftan kurtarmak için arada sırada icada yeltendikleri özürlüden bellidir. Bu millet cahildir, bu millet başarılı büyük işleri vardır bu işleri başarmak için huzura ve millet birliğine ihtiyaç vardır. Demokrasiye aykırı düşen kanunlar ve ondan daha fecî hiç bir kanuna sığmayan keyfi idarelerle bu birliği bu huzuru temine çalışıyoruz.»

Bu iddia bir kuruntudan başka bir şey değildir. Bu millet hakikaten başarılı büyük işleri vardır. Fakat bu huzur ve birlik kuruntusu içinde bu işlerden hiç biri lâyıkile başa çıkarılmış değildir. Biz fasitdairemiz içinde bir dolap beygiri gibi yirmibeş yıl ancak hareket noktamıza varmak için yol yürüdü.

Bol keseden bir delil gibi her fırsatta ileri sürülen milletin bu birliği nedir? Vaktiy-

le milletin sultanlara bağlılığından, sadakatında bahsedilerdi. Millet sultanların en sıkıntılı zamanlarında onları sıkıntıları içinde yap yalnız bırakarak bunun aksini ispata çok uğraştı. Tuna boylarından sınırlarımız Boğaziçine kadar geriledi fakat hükümet ricamız bunu anlamamazlıktan geldiler ve milletin padişahına sadakati teranelerini tekrarlayıp durdular. Bu sadakat efesaneleri içinde birinci dünya savaşı hezimetinden sonra vatanın her tarafında çatlak sesler işidilmeğe ve koca imperatorluk temellerinden çitirdamağa başladı. Herkes gördü ki millet arasında ne birlik ne de sultana sadakat diye bir şey vardır. Bu genel çözülmüş içinde hakiki vatan severler ölüm terleri döktüler ve nihayet Atatürk en ümitsiz bir zamanda, bir program, bir misak etrafında bu darmadağın milleti toplamaya muvaffak oldu.

Demek oluyor ki milletin dağılmasına sebep saltanat idaresinin kötü programı idi. Bu kötü program altında bir zor durumla karşılaşmadıkça millet bir birlik manzarası sunmakla beraber hakikatte bu birlik bir mit, bir hurafeden başka bir şey değildi. İlk fırsatta millet bu efsanenin foyasını korkunç bir şekilde meydana vurdu.

İstiklâl harbinde onu bir monolit halinde birleştirmek için muayyen özellikleri olan ve ona bütün medenî haklarını taniyan bir program kâfi geldi. Bu program sayın doçent Mehmed Ali Aybarın tabiri vechile kâğıd üzerinde kaldı. Fasit dairemiz içinde bir devir yaptık, uzun yıllar kaybettik, hareket noktamıza döndük.

Dün milletin birlik olmadığı iki kere iki dört eder gibi sabit olmuş şartlar altında bugün milletin birlik bir halde olduğunu kabul etmeğe imkân var mıdır?

Hiç bir şey görmek istemeyenden daha kör olmamışız. Bu gün bizim halimiz de budur. Kurumlarımız bile bizi avuttamaz. Bu millet ya misakı millî ve ana yasa etrafında birleşmişti, yahud da hayır. Bu takdirde İstiklâl harbinde milletin yek vücud olduğunu iddia ederken sadece yalan söylüyor kendimizi ve yabancılara aldatmaya çalışıyorduk. Halk Partisi ileri gelenleri benliklerinin en büyük başarılarını bu suretle kalpazanlığı kabul ederek inkâr edemeler. Misakı millî ve daha sonra onun hükümlerini konkretize eden anayasa etrafında milletin birliği bir realite ise bugünkü birlik, böyle seçimler, aldatıcı huzur ve durgunluklara rağmen bir yalandan başka bir şey değildir. Milletin otuz şu kadar senelik saltanat devri içinde sultan Ha-

mide sadakatı kadar büyük bir yalandır.

Millet bütün cahilliği ve geriliği ile en karışık, en heyecanlı bir anında iyiyi kötünden ayırmasını pek alâ bilmiştir. Bugün daha soğuk kanla uzun boylu düşünerek seçkisini yapmak durumunda bulunduğu rejimin hangi budala eysisini kötüsünden ayırd edemeyeceği üzerine politika oyunlarını yürütebilir. Millet, seciyesizliğini tecrübe ettiği şahısların ağzından bile çıkan iyilerle hükümetin idaresindeki kötülükleri birbirinden ayırmasını biliyor. Serbest parti zamanında Fethi Okyar'ın Demokrat Parti devrinde de Celâl Bayarın arkasında yer alan milletin hakikatte neyin arkasında yer aldığını Celâl Bayar da hükümette anlamamış degillerdir. Anladıkları için de yaralı ve sakat gibi koşdukları arapayı bir türlü yürütmek istemiyorlar.

Halbuki milletin birliği üzerimize aldığımız ödevlerin başarılması için en birinci şarttır. Bunu zaten devlet ricalimiz de itiraf ediyorlar. Zaten milletin birliğinden ve bu birliğin lüzumundan başka bir şeyden bahs ettikleri yoktur. Fakat «sistem Ku» ya uyararak hergün birliğiz, birliğiz, birliğiz diye tekrarlamakla bu birlik elde edilmez. Atatürk bu birliğin nasıl elde edileceğini bitt-tecrübe göstermiştir. Hiç bir temele dayanmadan özürlülerle bu yoldan geri dönülemez. Dönülürse üzerimize aldığımız ödevlerden hiç birini başaramayacağımızı ve Tunadan Boğaziçine doğru tuttuğu muz yolda devam etmek azminde olduğumuzu ispat etmiş oluruz.

Fasit daire.

Gâye ve hedeflerimize 180 derecelik bir zaviye ile yaklaşmak manevrası bizi bu gâye ve hedeflere zid geçmişin karanlıklarına sürüklemese ancak hareket noktamıza götürebilir.

Başarılacak büyük işlerimiz var. Bu başarılacak büyük işlerin en başında medenî memleketlerin yüksek tekniği ve yaptıkları her işte gösterdikleri büyük ustalığı almaktır. Yerli mallarımızın sürümünü temin maksadı ile türlü propaganda için dünya kadar masraf ediyoruz. Fakat bu yerli mallar kendi kendilerini reklâm etmedikten sonra bizim propagandalarımız bir papağan taklidçiliğidir. Hiç bir yerli malmızın finisî yoktur, albenisi yoktur. Bu nedenden Bunun sebepleri çoktur. Bu sebeplerden biri de ustalık noksanıdır. Ustahımız ne den noksanıdır? Ustalık akli bir gelişme mahsulüdür. Usta olmak için aynı zamanda akıllı olmak icap eder.

Akıllı bir adamın aklını işine koymazdan evvel en müstacel dertlerine koyması kadar tabii bir şey olamaz. Bizde iyi ustalar yaptıkları işin

nankörlüğüne bakarak kasten işlerine ilgi göstermez kendilerini ihmalciliğe bırakırlar. İşlerinde usta olmayanlar için daha usta olmaya çalışmakta hiç bir perspektif yoktur. 40-50 lira gündelik ile Avrupadan getirttiğimiz usta başıların işini üzerine alan yerli işçiler aynı iş için on lira bile gündelik temin edemedikleri gibi derdlerini dinletecek bir vasıtaya da mâlik degillerdir.

Fasit bir daire

Avrupa avarında iş çıkarmak için akl başında ustalara ihtiyacımız vardır. Akl başında ustaların Avrupa avarında iş çıkarabilmeleri için de her şeyden evvel medenî haklara sahip olmaları icap eder. Ustalarımızın medenî haklarına sahip olmadan yüksek kalitede iş çıkarmayı üzerlerine almaları için akıllarının kıt olması lâzımdır. Kıt akl yüksek iş çıkarmayı ustaların de büsbütün budala olmaları lâzımdır.

Bu fasit daireyi canlandıran Karl Marxın «Ohsted» den güzel bir iktibası vardır. Esaretin daha kalkmasından evvel yani Sesesyon savaşlarından önce (1860) İngiltereden Amerikayı ziyarete giden bu zat orada bir çiftlikte zencilerin bir takım kaba ve ağır âletlerle bir tarlayı köstebek yuvaları gibi oyduğunu görüyor ve bunların ne yapmak istediklerini soruyor. Tarlayı ekmek için sürmeğe çalıştıklarını söylüyor. Hiç bu ağır âletlerle kan ter içinde bu iş görülmü mü? diyor. Ne yapalım diyorlar esirlerimizin eline daha uygun, daha hafif âletler verdiğimiz zaman onları gözle kaş arasında parça parça ediyorlar, onlara kıymetli hayvanlarımızı emanet ettiğimiz zaman hayvanlarımızı sakat ediyorlar diye cevap veriyorlar.

Karl Marks, Romalıların (enstrumentum mutum) (sesiz âletler) ve (enstrumentum semi vokale) (yarı sesli âletler) ismini verdikleri hayvanlardan enstrumentum vokale diye ayırdıkları işçiler işte bu suretle kendilerine verilen enstrumentum mutum ve enstrumentum semi vokale'lerin cinsinden bir nesne olmadıklarını ispat edecek yolu buluyorlar kaydını ilâve ediyor.

Milletin geniş bir çoğunluğu nu medenî haklarından mahrum etmek sureti ile rahat ve huzura kavuştuklarını sananlar bu kurumları ile aynı zamanda kendilerini medeniyetin bütün konfor ve bütün nimetlerinden mahrum ettiklerinin farkında degillerdir. Filvaki onlar bu mahrumiyeti giderecek başka bir yol bulmuşlardır; memleketin karpalarını haricen bu medenî eşyasına ardına kadar açmak. Fakat bu suretle onlar yine farkında degillerdir ki kendi işçilerinin medenî haklarını tanımamak için baş vurdukları çare ile, aynı hakları fazlası ile diğer memleketlerin işçilerine tanıdıktan başka o memleketlerin kapitalistlerine kendi kendilerini boyunduruğa altına alacak vasıtaları da aynı zamanda kendi elçizleri ile temin etmiş oluyorlar.

MARKOPAŞA
İki defa basmak mecburiyetinde ka. dğımız Markopaşanın ilk sayısını
kalmamıştır.
İkinci sayısını Cuma günü çıkıyor.

MUHAMMED VE İSLAMİYET
Yazan: Kerim SADI
50 kuruşluk posta pulu gönderir.
seniz, bu kitap adresimize yollanır.

Bir okuyucuya cevap

Behiç Başkurt imzalı adres siz bir mektup aldık, aynen neşrediyoruz.

Sayın Üstad

Başdan'ı ilk çıktığı günden beri dikkatle okuyorum. Görülmü yazılarla her tarafa saldıyorsunuz. Hemen bütün inandığımız hareketler, sizin nazarinizde berbat ve zararlı...

Dış tehlike üzerinde de zaman zaman durdunuz. Fakat Şimaldeki D' Ayıya işaret ettiğiniz yok.

A c a b a :

1 — Deniz aşırı memleketlerin dostluğuna değil, en yakın komşumuz Sovyetlerin dostluğuna mı inanıyorsunuz?

2 — Sulhün başbelâsi olarak boy gösterenlerin bizi yıkuda boğmak için geceyi beklediklerini bilmiyor musunuz?

Bu kısa mektubumu Magazininizde, pardon gazetenizde yayınlayıp küfüre ve mugalata baş vurmadan cevaplandırabilir misiniz?

Dokuzuncu Başdan da dostlara anlattığınız gibi sapına kadar Halk muharriri iseniz, bunu yapabilirsiniz.

Behiç Başkurt

B a ş d a n :

Mektubunuza madde madde cevap verelim:

1 — Sizin inandıklarınız sizin için faydalı, bizim için zararlı olabilir. Fayda ve zarar mefhumları, müşahhas ve mutlak bir şey değildir. İnsanların içinde bulunduğu şartlara, zamana göre değişir. Meselâ eski Mısırlılar Apis öküzüne inanırlar ve onu mukaddes bilirlerdi. Eğer siz, bu gün de mukaddes Apis gibi bir öküzü tapıyor ve inanıyorsanız, bizden de aynı inancı istemiye hakkınız yoktur. Şu var ki, biz size inandıklarımızın batıl olduğunu anlatıyoruz. Siz ister inanır, ister inanmazsınız.

Sonra yine siz, iktisadî bakımdan bu milletin çoğunluğu ile müşterek menfaatiniz yoksa, yani bir köy ağasının, bir hacî ağasının oğlu veya onların kendisi iseniz, yahut milleti sülük gibi emenlerden biri iseniz, elbette aynı şeylere inanmayız. Ve biz sizin inandıklarınıza, siz de bizim inandıklarımıza karşılıklı hücumda bulunuruz. İşte buna sınıf mücadelesi derler.

Yook, siz eğer bu saydığımız zümreden değil, Türk milletinin çoğunluğunu teşkil edenler arasında bulunuyorsanız, bu takdirde, menfaatlerini halk a'eyhinde arayanlara bilmiyerek hizmet ediyorsunuz demektir. O zaman size, gazetemizi daha dikkatli takip etmenizi rica ederiz.

2 — Mektubunuzda bizi küfürbaz bir mevkie koymuşsunuz. Biz kime küfrettik. Halbuki siz şimaldeki komşumuza (Ayı) demekle, bize isnad ettiğiniz hatayı yapıyorsunuz. Bize göre, ne Ruslar ayıdır ve ne de Amerikalılar Fildir Biz Türk milleti olarak, dünya milletleri tarafından saygı görmek isteriz: Bu saygıya hak

kazanmak için de, başka milletlere saygı göstermeği borç biliriz: Bu milletin esaretine (Ayı, köpek, eşek) gibi mahalle çocukları ağı yakışmaz.

cephe almışsak bu, Amerikan Biz eğer Amerikaya karşı vatandaşına değil, bu Türkiyeyi soymak ve istismar etmek isteyenlere ve bu zihniyeti temsil eden Amerikalı şahsiyetleridir.

Sizin Ayı dedikleriniz bize aynı şekilde veya benzerile hitap ederse, bizim milli hislerimiz sizden çok daha fazla incinir ve hemen karşı koyarız.

3 — Sizin mektubunuzda sorduğunuz suale benzer bir suali bana evvelce biri daha sordu. Verdiğim cevapları da mühimsemeden şöyle dedi:

— Rus köpeği olmaksana, Amerikan köpeği olmağı tercih ederim.

Eğer biri insan değil de mutlak köpekse, o zaman daha yağlı kapıyı aramak hakkıdır. Halbuki biz insanız.

Bir asırdır bu millete şu öğretilmiştir: «Türkiye büyük devletlerden birinin tarafını tutarak, ancak politik müvaze nesini tutabilir. Yoksa, tek başına kendisini koruyamaz.

Sonra da, aman milletin bütünlüğü beraberliği bozulmasın, hükümete muhalefet olmasın. Çünkü düşmanlarımız bu anı bekliyorlar.»

İktidar tarafından halka verilen bu telkinin iki tesiri olmuştur:

1 — Daima bir büyük devletin yanında, onun düşman olduğu devlete otomatikman düşman olmak. Tabii olduğumuz devletin iktisadî, siyasî ve kültürel tesiri altında kalmak. Sonra, dün dost olduğumuza yarın düşman, dün düşman olduğumuza yarın dost olmak. Sonra da bunun adı siyaset (!)

İşte bu sebeple körkörüne Fransız hayranlığı ve bedava Alman düşmanlığı. Sonra Alman hayranlığı, başka birine düşmanlık. İngiliz hayranlığı, Rus hayranlığı ve nihayet bu günkü Amerikan hayranlığı.

2 — İkinci tesir de, dış tehlike korkusu ile, milleti sun'î bir birlik çemberinde tutarak, dünya fikir ve politika âlemiyle alakasını keserek, iktidar koltuğuna daha sıkı bağlanmak. Bu sebeple de senelerce milletin demokrasi hasreti ve başımızdakilerin vaitleri.

Galiba sorularımıza açık cevaplar verdim.

Netice olarak:

a) Biz ne Amerikaya, ne Rusyaya hayranız. Ne Amerikaya, ne Rusyaya düşmanız.

b) Bu günkü şekli ile, bu memleketi Amerikan doları yerine, Rus rublesi gelseydi yine biz böyle mücadele edecek ve bu sefer yine bizi millî menfaatlere aykırı hareket etmekle itham edeceklerdi.

İşte nazim, size ve sizin gibi düşünenlere, sapına kadar halk muharriri sıfatıyla verdiğim cevap budur. Selâmlar ederim.

Hayat ve kitaplar

Tatacık ve sosyal mesele

Halide Edip sosyal meselelerin karşısına, daima elinde incil ve fukaraperver cemiyetlerle çıkar. Onun kuluçkasında büyüyen bir gençliğin, içtimai yardım teşkilâtı adına, başaracağı işler de, tabiatile, şunlar olacaktır: Çatısı uçmuş evlere kırık mangal kömürü kansız bir yaprak gibi sarı insanlara kupkuru bir reçete ve nihayet işsizlik ve sefaletten ölenlere eğreti tabut dağıtmak!

★

Sevimli feylesofumuz Felsefeyi lâf ebeliğine vasıta yapan Rıza Tevfik'in imzasını attığı en büyük eser Sevr Muahedesi, başardığı en şerefli hizmet de Kâ'be süpürükçülüğü oldu.

★

Faşist ve Hitlerci mevzuatın zincirleri'e bağlandıktan sonra, Anayasa'yı çiğneyerek, tarihin karanlıklarına doğru nasıl korkunç bir hızla sürüklenmişimizi anlamak için Gülhâne Hatı Hümayûnunu ve Ferman'ı okumak kâfidir. Geçen yüz yılda Osmanlı padişahının tebeasına vadettiği haklar ve hürriyetler, bu gün halâ tatlı birer rüya değil mi?

Okuyucularla Basbasa

Malatyada (M.K.) rumzu ile mektup gönderen okuyucumuza:

1 — İnsaniyet kütüphanesinin eski eserleri kalmamıştır.

2 — Sorduğunuz şahıs, uzun bir mahkûmiyetle ceza evinde bulunmaktadır. Yayınladığı eserlerden elimizde maalessif yoktur.

Alsancak'dan bir okuyucumuza:

(Başdan) ı ciddi bir gazete haline getirmek istediğimizden mizahi yazı ve karikatür koymuyoruz. 29 Ekimden itibaren yeniden çıkarmaya başladığımız (M a r k o p e ş a) da değerli san'atkar Mim Uykusuz'un karikatürlerini yine bulacaksınız.

★

Ankaradan Bay Hamdi Karabaşak yazıyor:

Ankara Zafer sokağındaki Cihan ve Florya kahvesine işçiler dolar, sığmaz sokaklara kadar tasarlar. Bunlar bir kuru ekmeğin için «Allahtan bir patron gelse» diye dua eden, bir kahve parasına bile muhtaç, kahve köşerinde dertleşen, iş bulurlarsa, aç karınlarını doyurmak için günde 10-15 saat nasırlı ellerinden ken çıkıncıya kadar çalışan işçilerdir.

Bundan yirmi gün kadar evvel polisler bu adamları dermadanın ederek, içlerinden bir kaçını sürükleye sürük'eye bir arabaya tikiş götürdüler.

Bu hareket doğru bir hareket midir?

B a ş d a n :

Biz yazımızı aynen koyduk. Hükümü okuyucular versin.

Bursa'nın Ayıp Yeri

(Baş tarafı 1 de)

da vererek, memlekette gizli fuhşu önlemek ve vergi alınmak suretile hazinesi devlete yapacağı kârdan bahisle resmî kârhanelerin açılmasına izin isterlermiş. Kadri Bey bu istidaların altını «kârhaneci bir valinin vürudna değin dosyada hıfzı» kaydile mektupçuya hava'e edermiş. O kadar fazla istida gelmiş ki, vilâyet kaleminde ayrıca bir kârhane dosyası açmağa mecbur olmuşlar. Bir zaman sonra Kadri Bey gitmiş, yerine bir başka vali gelmiş. Yeni valinin öntüne, derhal aynı mahiyette istidaları dayamışlar. Yeni vali, elbette muvafaktır demiş, hem zührevî hastalığın önü alınır, hem kalabalık nüfuslu şehrin ihtiyacı tatmin edilmiş olur, hem de hazine kazanır. Hemen mektupçu valiye,

— Efendim der, bu işin evveliyatı vardır.

— Nedir evveliyatı?

Mektupçu kârhane dosyasını getirir ve istidaların altındaki vali Kadri Beyin şerhini gösterir. Kârhaneci bir valinin vüruduna değin dosyada hıfzı.

★

Bir memlekette resmî şekilde kârhanelerin açılması lehinde ve aleyhinde ileri sürülmüş bir çok fikirler vardır. Mevzuumuzu alâkadar etmediği için burasını es geçmeyi tercih ederim. Yalnız şu kadarını söylemek isterim ki her ne suretle olursa olsun bir takım bahanelerle kârhaneciliğin resmî formalitelere bağlanmasını ve kavun karpuz sarı gibi, kadın satışına müsaade edilmesini aklım almıyor. Bu suretle hiç bir zaman ne gizli fuhşun önü alınmış, ne de zührevî hastalıklara çare bulunmuşdur. Bir kadının etine buduna, baldırına kalçasına bakıp, hükümetin, yahut belediyenin koyduğu resmî fiat üzerinden onu keyfince muncıklamak kadar başka bir yüz kararı tasavvur edemiyorum. Bilmem amma, hani su terkettiğimiz teaddüdü zevcat, bundan daha mı adı bir hareketi?!

Çocuktum, Türkistanlı bir akrabam, Türkistandaki bir akrabasına göndereceği mektubun zarfını bana yazdırıyordu. Falan falan yerde kârhaneci deyince duraladım, yüzüm kızardı. Türkistanlı akrabam izah etti. Orada kârhane demek, imalâtıyane, ticarethane, yani kâr getiren yer demekmiş. Hakikaten Türkiyede de öyle. Kârhanecilik Türkiyede en kazançlı bir meslektir. Bütün zenginler kârhaneci değil, lence de, bütün kârhaneciler zengindir. Ve zavallı sermayeler, yani şehvet işçileri kadar istismar edilen başka bir işçi de yoktur.

Kârhanecilik, beyaz et ticareti mademki müseccel, vergiye tâbi resmî bir iştir; o halde bir kârhanecinin «ben namusumla kârhanecilik yapıyorum», yahut bir sermayenin «ben namusumla orospuluk ediyorum» demesi kadar tabii ne olabilir? Bu gidikle namusum'la çalışıyorum, hırsızlık ediyorum diyenleri de duymamız mümkündür. Mese'enin mühim tarafı, çalışmak, kârhanecilik etmek değil, bu işi namusu ile yapmak. Yani kaydile, kuyduy'e, resmî muamelesi, vergisile...

Maamafih kârhane işinin seyyah celbettiği, turizme faydası olduğu, yabancılarla karşı memleketin yüzünü ağarttığı da söy'enir. Bu yüzden döviz kazanan memleketler bile varmış. Ancak her iş gibi bunu de yo'unca yordamınca yapmalı. Bu işin ehemmiyetini bizim belediye de anlamış olsa gerek ki, meselâ Amerikalı dostlarımız Missouri zırhlısıyla İstanbul geldikleri zaman bahriyeli Coni'lere büyük bir misafirperverlik göstermişti. İstanbulun en lüks ve birinci sınıf kârhane'lerinin bulunduğu Abanoz sokağı temizletilmiş, tamir edilmiş, kârhaneler badana edilmiş, mobilyeler tamir edilmiş, kadınlar musyeneden gecirilip hamağa gönderilmiş. Sonra misafirperverliğimize nisane olarak üç gün üç gece kârhanelerimiz Amerikalı dostlarımıza tahsis o'unmıştı da gedikli Türk müsteriler'e yasak edilmişti. Sokağın dört başına konan polisler, Türk vatandaşları üç gün üç gece mahut sokağa sılmamıştı. Hatâ sokağın başındaki eve bir de Amerikalılara mahsus sağık istasyonu da kurmuşuz. Orada lâvaj mı, banyo mu, şırınga mı, her ne karın ağrısı ise, ondan yapılmış.

Hey Trabzon valisi Kadri Bey, toprağın bol o'sun.

Yine halkın ağzında dolaşan bir rivayete göre, sermaye kızlardan birinin bu hareket gücüne gitmiş te, ben vitanli heriferle yatamam diye direktmiş. Bizimkiler, sen misin kaltek diye kızcağzın kıcına kıcına vurup, bu serkeş kahbeyeye misafirperverlik dersi vermişler.

Şimdi kârhanelerin ismi değişti. Nasıl Ad'ıye Vekâleti Adalet Bakanlığı, Maarif Vekâleti Millî Eğitim Bakanlığı olduysa, kârhanelerin ismi de dil inkılâbı gereğince genel ev oldu. Ben di'ci değim amma, genel ev hoşuma gitmedi. Genelhane o'sa daha münâsip'i gibime geliyor.

Gelelim Bursanın genel evlerine. Başımı ağrıttım her halde, Bahis ta'lı yerinde kaldı amma, onu da gelecek mektubumda tamamlayacağım. Hoşça kal sevgili kardeşim.